

Adina Dragomirescu (coord.)
Irina-Roxana Georgescu · Delia-Monica Georgescu
Raluca-Diana Răducanu · Ileana Gae · Alina Dinu
Maria-Ramona Nedea · Adina Ionescu

GRAMATICA LIMBII ROMÂNE

pentru elevi și profesori

Sinteze și exerciții

CUPRINS

Cuvânt-înainte	5
Abrevieri	7
I. ELEMENTE DE VOCABULAR	9
1. Relații semantice	10
Sinonime	10
Antonime	12
Cuvinte polisemantice	13
Omonime	14
Paronime. Atracția paronimică	17
Să exersăm!	19
2. Mijloace interne de îmbogățire a vocabularului	22
Derivarea	22
Tipuri de derivare	23
1. Derivarea cu prefixe	23
2. Derivarea cu sufixe	23
3. Derivarea parasintetică	24
4. Derivarea regresivă	24
Compunerea	25
Tipuri de compunere	25
1. Compunerea prin subordonare	25
2. Compunerea prin juxtapunere	25
3. Compunerea prin abreviere	26
Conversiunea	26
1. Substantivizarea	26
2. Adjectivizarea	27
3. Adverbializarea	27
Aspecte ortografice ale cuvintelor derivate și compuse	29
1. Scrierea derivatelor cu prefixe	29
2. Scrierea derivatelor cu sufixe	29

3. Scrierea cuvintelor compuse	29
⊙ Ortografia adjectivelor compuse	30
⊙ Ortografia adverbelor compuse	30
⊙ Ortografia numeralelor compuse	31
⊙ Ortografia substantivelor compuse	31
⊙ Ortografia verbelor compuse	32
Să exersăm!	32

II. FONETICĂ, ORTOGRAFIE ȘI ORTOEPIE

1. Alfabetul limbii române. Corespondența sunet–literă	36
2. Structura fonetică a cuvintelor. Grupuri de sunete	40
3. Silaba. Despărțirea cuvintelor în silabe	45
4. Accentul	47
5. Reguli de scriere și de pronunție	49
Să exersăm!	53

III. PĂRȚILE DE VORBIRE

1. Verbul	60
Clasificări	62
Modurile și timpurile verbului	66
⊙ Modul indicativ	66
⊙ Modul conjunctiv	70
⊙ Modul condițional-optativ	71
⊙ Modul imperativ	72
Locuțiunile verbale	73
Formele verbale nepersonale	74
⊙ Infinitivul	74
⊙ Gerunziul	75
⊙ Participiul	75
⊙ Supinul	76
Posibilități combinatorii ale verbului	76
⊙ Verbul – centru de grup	76
⊙ Verbul – subordonat	77
Procedee de formare a verbelor	78
Să exersăm!	79

2. Substantivul și articolul	84
Clasificări	84
Categoriile gramaticale ale substantivului	84
⊙ Genul substantivului	84
⊙ Dificultăți legate de încadrarea unui substantiv într-un gen gramatical	86
⊙ Numărul substantivului	87
⊙ Determinarea substantivului	88
⊙ Articolul genitival	89
⊙ Articolul demonstrativ	89
Locuțiunile substantivale	90
Cazul substantivului și funcțiile sintactice	90
Posibilități combinatorii ale substantivului	92
Procedeele de formare a substantivelor	93
Să exersăm!	94
3. Pronumele	98
Pronumele personal	99
⊙ Flexiunea pronumelui personal	99
⊙ Formele pronumelui personal	99
⊙ Funcțiile sintactice ale pronumelui personal	100
⊙ Anticiparea și reluarea prin clitice (forme neaccentuate) pronominale personale	100
⊙ Posibilități combinatorii ale pronumelui personal	101
Pronumele personal de politețe	102
⊙ Flexiunea pronumelui personal de politețe	102
⊙ Posibilități combinatorii ale pronumelui personal	103
Pronumele reflexiv	103
⊙ Formele pronumelui reflexiv	104
⊙ Funcțiile sintactice ale pronumelui reflexiv	105
⊙ Posibilități combinatorii ale pronumelui reflexiv	105
Pronumele și adjectivul pronominal posesiv	106
⊙ Formele flexionare ale posesivului	106
⊙ Structuri cu posesivul	108
⊙ Funcțiile sintactice ale pronumelui posesiv	108
⊙ Adjectivul pronominal posesiv	108
⊙ Topica adjectivului pronominal posesiv	109

Pronumele și adjectivul pronominal demonstrativ	111
⊙ Formele flexionare ale pronumelui demonstrativ	111
⊙ Funcțiile sintactice ale pronumelui demonstrativ	113
⊙ Adjectivul pronominal demonstrativ	113
⊙ Posibilități combinatorii ale pronumelui și ale adjectivului pronominal demonstrativ	114
Pronumele și adjectivul pronominal interogativ	115
⊙ Flexiunea pronumelui și a adjectivului pronominal interogativ	116
⊙ Funcțiile sintactice ale pronumelui interogativ	118
⊙ Adjectivul pronominal interogativ	118
Pronumele și adjectivul pronominal relativ	121
⊙ Funcțiile sintactice ale pronomelor relative	123
⊙ Adjectivul pronominal relativ	123
⊙ Topica și folosirea corectă a pronumelui relativ	124
⊙ Posibilități combinatorii ale pronumelui și ale adjectivului pronominal relativ	125
Pronumele și adjectivul pronominal nehotărât	126
⊙ Formele pronumelui nehotărât	126
⊙ Funcțiile sintactice ale pronumelui nehotărât	126
⊙ Adjectivul pronominal nehotărât	128
⊙ Posibilități combinatorii ale pronumelui și ale adjectivului pronominal nehotărât	128
Pronumele și adjectivul pronominal negativ	131
⊙ Formele pronumelui negativ	131
⊙ Funcțiile sintactice ale pronumelui negativ	131
⊙ Adjectivul pronominal negativ	132
⊙ Posibilități combinatorii ale pronumelui și ale adjectivului pronominal negativ	134
Adjectivul pronominal de întărire	135
⊙ Formele adjectivului pronominal de întărire	135
⊙ Topică și punctuație	136
Să exersăm!	137
4. Adjectivul	142
Tipuri de adjective	142
Flexiunea adjectivului	143

Categoriile gramaticale ale adjectivului	144
Acordul adjectivului cu substantivul determinat	144
Determinarea	144
Gradele de intensitate	145
Funcțiile sintactice ale adjectivului și ale locuțiunii adjectivale	147
Să exersăm!	148
5. Numeralul cardinal și numeralul ordinal	152
Clasele de numere	152
Flexiunea numeralelor	153
Aspecte normative	154
Posibilități combinatorii ale numeralului	157
Funcțiile sintactice ale numeralului	160
Să exersăm!	162
6. Adverbul	168
Tipuri de adverbe	168
Gradele de comparație	171
Procedeele de formare a adverbilor	171
Posibilități combinatorii ale adverbului	172
Funcțiile sintactice ale adverbului și ale locuțiunii adverbiale	172
Subordonarea prin adverbe relative	173
Să exersăm!	174
7. Prepoziția	176
Tipuri de prepoziții	176
Locuțiunile prepoziționale	177
Grupul prepozițional	178
Funcții sintactice ale grupului prepozițional	178
Restricțiile de caz	179
Restricțiile de articulare	179
Restricțiile privind numărul	180
Să exersăm!	181
8. Conjunția	184
Clasificarea conjuncțiilor	184
Norme de punctuație	186
Să exersăm!	188

9. Interjecția	190
Clasificarea interjecțiilor	190
Interjecții predicative	191
Funcțiile sintactice ale interjecției	191
Punctuația interjecției	192
Posibilități combinatorii ale interjecției	192
Să exersăm!	194
IV. ORGANIZAREA PROPOZIȚIEI ȘI A FRAZEI	197
1. Enunțul. Tipuri de enunț	198
Propoziția și fraza	199
Marcarea grafică a unui enunț	200
Clasificări	200
Enunțuri asertive/interogative/imperative/exclamative	200
Enunțuri afirmative/negative	205
Să exersăm!	207
2. Relații sintactice în interiorul unui enunț	210
Relația de dependență/de subordonare	210
Tipuri de dependență	212
Relația de nondependență/de coordonare	217
Modalități de realizare a relației de coordonare	217
Să exersăm!	219
3. Construcții incidente	220
Tipuri de construcții incidente	220
Topică și punctuație	223
Să exersăm!	225
4. Construcții eliptice	228
Tipuri de elipsă	228
Să exersăm!	230
V. FUNCȚIILE SINTACTICE	231
1. Predicatul	232
Predicatul verbal	235
● Realizări ale predicatului verbal	235
● Acordul predicatului verbal cu subiectul	237

Predicatul nominal	238
⊙ Verbul copulativ	238
⊙ Alte verbe copulative	239
⊙ Numele predicativ	240
Topică și punctuație	243
Să exersăm!	244
2. Subiectul	252
Tipuri de subiect	254
Subiectul exprimat	254
Subiectul neexprimat	254
Realizări ale subiectului	255
Acordul dintre subiect și predicat	256
Topică și punctuație	257
Să exersăm!	260
3. Complementele	264
Complementul direct	264
Realizări ale complementului direct	265
Topică și punctuație	268
Să exersăm!	270
Complementul indirect	272
Realizări ale complementului indirect	272
Topică și punctuație	274
Să exersăm!	276
Complementul prepozițional	278
Realizări ale complementului prepozițional	279
Topică și punctuație	280
Să exersăm!	284
4. Construcțiile impersonale	286
Verbele impersonale – clasificare	286
Să exersăm!	288
5. Construcțiile active/Construcțiile pasive cu verbul <i>a fi</i>	292
Să exersăm!	296
6. Construcțiile cu pronume reflexive	300
Tipuri de construcții cu pronume reflexive	301

Funțiile sintactice ale cliticului pronominal din construcțiile reflexive	301
Să exersăm!	306

7. Circumstanțialul de loc	310
Realizări ale circumstanțialului de loc	311
Topică și punctuație	312
Să exersăm!	314
8. Circumstanțialul de timp	316
Realizări ale circumstanțialului de timp	316
Topică și punctuație	318
Să exersăm!	321
9. Circumstanțialul de mod	324
Realizări ale circumstanțialului de mod	325
Topică și punctuație	326
Să exersăm!	328
10. Circumstanțialul de cauză	330
Realizări ale circumstanțialului de cauză	331
Topică și punctuație	332
Să exersăm!	334
11. Circumstanțialul de scop	336
Realizări ale circumstanțialului de scop	337
Topică și punctuație	338
Să exersăm!	340
12. Circumstanțialul condițional – Construcțiile condiționale	342
Realizări ale circumstanțialului condițional	343
Topică și punctuație	344
Să exersăm!	346
13. Circumstanțialul concesiv – Construcțiile concesive	350
Realizări ale circumstanțialului concesiv	351
Topică și punctuație	352
Să exersăm!	354
14. Atributul	356
Realizări ale atributului	357
Topică și punctuație	365
Să exersăm!	368

15. Apozitia	374
Caracteristici ale apozitiei	374
Realizari ale apozitiei	376
Valori gramaticale si functii sintactice ale bazei	377
Relatii sintactice in interiorul apozitiei	378
Acordul apozitiei	378
Topica si punctuatie	378
Sa exersam!	380
VI. ELEMENTE DE STILISTICA	383
1. Limba standard	384
Limba scrisa/limba vorbita	385
2. Registre lingvistice	390
Registrul popular	392
Registre regionale	392
Argoul	394
Jargonul	395
Limbajul stiintific	395
3. Organizarea coerenta a textului	396
Sa exersam!	398
VII. Sugestii de rezolvare a exercitiilor propuse	401
Bibliografie	485

VOCABULAR

Elemente de vocabular

1. RELAȚII SEMANTICE

CONȚINUTURI DIN PROGRAMĂ ȘCOLARĂ:

- Cuvântul și contextul, forma și sensul cuvintelor
- Categoriile semantice: sinonime, antonime
- Cuvântul: formă și sens (sensul de bază și sensul secundar, sensul propriu, sensul figurat)
- Rolul contextului în crearea sensului
- Omonime. Cuvinte polisemantice
- Confuzii paronimice

SINONIME

Ce este sinonimia? Sinonimia este un tip de relație semantică ce se stabilește între cuvinte sau construcții sintactice cu sens asemănător sau identic și care se pot substitui reciproc într-un context.

Tipuri de sinonime

În funcție de gradul de echivalență semantică, sinonimele se grupează în:

1. sinonime totale – rar întâlnite, sunt monosemantice și au, în majoritate, legătură cu terminologia tehnico-științifică.

DE EXEMPLU:

natriu = sodiu

kaliu = potasiu

cupru = aramă

lift = ascensor

lunar = selenar

lexic = vocabular

cuvânt = vocabulă

enigmă = mister

scrântit = luxat etc.

2. sinonime parțiale (imperfecte/aproximative) – constituie o categorie mult mai vastă, relația semantică stabilită între acestea fiind influențată de context, de caracterul polisemantic al cuvintelor.

DE EXEMPLU:

a [se] păstra = a pune bine, a menține, a ține, a oglindi/a reflecta, a rezerva

- Mama **păstrează** bijuteriile de aur într-o casetă.
- Roșiile **se păstrează** peste iarnă la congelator.
- Străzile orașului **păstrează** parfumul epocilor apuse.
- Matei mi-**a păstrat** loc la film.

a umbla = a circula, a căuta, a se purta (îmbrăcat și încălțat) într-un anumit fel

- *Damenii umblă pe străzi seara.*
- *Mama îmi umblă prin lucruri unele.*
- *Vecinul meu umblă îmbrăcat elegant pe stradă.*

În relația de sinonimie intră atât cuvinte, cât și unități frazeologice. Distingem astfel:

1. sinonime lexicale (relația de sinonimie se stabilește între două cuvinte)

DE EXEMPLU:

mister = enigmă

enorm = imens

2. sinonime lexico-frazeologice (relația de sinonimie se stabilește între un cuvânt și o unitate frazeologică)

DE EXEMPLU:

capitală = cetate de scaun

trop = figură de stil

înstărit = cu dare de mână

epitaf = inscripție funerară

a anunța = a da de știre

a dispărea = a se face nevăzut etc.

3. sinonime frazeologice (relația de sinonime se stabilește între două unități frazeologice)

DE EXEMPLU:

a lua la refec = a trage un perdaf

a spăla puțină = a o lua la sănătoasa

a da ortul popii = a înghiți gutuia/a trece în neînțelegere/a-și da obștescul sfârșit

Pentru ca două sau mai multe cuvinte să fie sinonime, ele trebuie să aparțină aceleiași clase gramaticale și să existe posibilitatea substituirii într-un context, fără alterarea sensului acestuia.

DE EXEMPLU:

substantive:

- *fericire = beatitudine; speranță = nădejde; politețe = amabilitate etc.*
- *Mulți tânjesc după starea de fericire./Mulți tânjesc după starea de beatitudine.*

pronume:

- *el = dânsul, dumnealui*
- *El merge la piață în fiecare sâmbătă./Dânsul merge la piață în fiecare sâmbătă.*

adjective:

- *fortuit = întâmplător; harnic = muncitor; etern = veșnic etc.*
- *Copilul harnic este răsplătit de părinți./Copilul muncitor este răsplătit de părinți.*

verbe:

- ⊙ *a rătăci = a hoinări; a conversa = a discuta; a înșela = a trage pe sfoară etc.*
- ⊙ *Colegii mei rătăcesc prin pădure./Colegii mei hoinăresc prin pădure.*

adverbe:

- ⊙ *pretutindeni = peste tot; iar = din nou; brusc = pe neașteptate etc.*
- ⊙ *Alarma de incendiu s-a declanșat brusc./Alarma de incendiu s-a declanșat pe neașteptate.*

conjunții:

- ⊙ *dar = însă, ci, or; căci = deoarece, întrucât, fiindcă etc.*
- ⊙ *Am strigat-o pe Maria, dar aceasta nu a răspuns./Am strigat-o pe Maria, însă aceasta nu a răspuns.*

prepoziții:

- ⊙ *către = [în]spre; ca = precum etc.*
- ⊙ *Mă îndrept către gară./Mă îndrept înspre gară.*

ANTONIME

Ce este antonimia? Antonimia desemnează o relație semantică reprezentată de opoziția de sens dintre două cuvinte. Altfel spus, antonimele sunt cuvintele care au formă diferită și sens opus.

DE EXEMPLU:

bun ≠ rău, mic ≠ mare, scund ≠ înalt, bunătate ≠ răutate, bucurie ≠ tristețe, etern ≠ efemer etc.

La fel ca în cazul sinonimelor, relația de antonimie se poate stabili între două cuvinte (*departe ≠ aproape*) sau între un cuvânt și o unitate frazeologică (*a ascunde ≠ a da pe față, a opri ≠ a da drumul*).

Antonimele pot fi exprimate:

- ⊙ prin cuvinte diferite (*adevăr ≠ minciună, a intra ≠ a ieși*);
- ⊙ printr-un cuvânt derivat cu prefix negativ de la cel de bază: *normal ≠ anormal, moral ≠ imoral, legal ≠ ilegal, egal ≠ inegal, a lega ≠ a dezlega, a minți ≠ a dezminți, a conecta ≠ a deconecta, corect ≠ incorect, valoare ≠ nonvaloare etc.*

ATENȚIE!

Nu există relație de antonimie în cazul perechilor tot/netot, curat/necurat, bun/nebun, deoarece sensurile lor nu sunt opuse, ci se raportează la proprietăți diferite. Antonimele cuvintelor *tot, curat, bun* sunt *nimic, murdar, rău*, în timp ce antonimele cuvintelor *netot, necurat, nebun* sunt *deștept, malefic, normal*.

Asemenea relației de sinonimie, relația de antonimie se stabilește între cuvinte care aparțin aceleiași clase gramaticale.

DE EXEMPLU:

substantive:

- *bunătate* ≠ *răutate*; *bunăvoință* ≠ *rea-voință*; *modestie* ≠ *îngâmfare*, *infatuare*; *liniște* ≠ *zgomot* etc.

pronume:

- *tot* ≠ *nimic*; *mulți* ≠ *puțini*

adjective:

- *trist* ≠ *vesel*, *bucuros*; *leneș* ≠ *harnic*; *onest* ≠ *oneros*; *ipocrit* ≠ *sincer* etc.

verbe:

- *a îngheța* ≠ *a dezgheța*; *a aproba* ≠ *a dezaproba*; *a închide* ≠ *a deschide* etc.

adverbe:

- *departe* ≠ *aproape*; *dincoace* ≠ *dincolo* etc.

CUVINTE POLISEMANTICE

Ce este polisemia? În vocabularul limbii române, există cuvinte monosemantice (cu un singur sens) și cuvinte polisemantice (cu mai multe înțelesuri). Polisemia reprezintă capacitatea cuvintelor de a avea mai multe sensuri, între care se păstrează o anumită legătură semantică.

Din acest punct de vedere, în paradigma semantică a unui cuvânt, de obicei, există:

- **sensul propriu, de bază**, cel mai des folosit în comunicare, individualizat în prima definiție de dicționar a cuvântului;
- **sensul propriu, secundar**, realizat contextual prin analogie cu cel propriu, de bază, fără valoare expresivă;
- **sensul figurat, conotativ**, regăsit, de cele mai multe ori, în limbajul operelor literare, marcat în dicționare prin abrevierea *fig.*

DE EXEMPLU:

ÎNGHEȚĂ, *îngheț*, vb. I.

1. a se preface în gheață: *Apa înghețată când este ger.*
2. a degera, a amorți sau a face să degere, să amorțească de frig: *Mi-au înghețat degetele pe cutia de înghețată.*
3. (*fig.*) a încremeni, a înlemni, a înmărmuri (de frică, de emoție): *Locuitorii imobilului au înghețat când au auzit explozia.*

APRİNDE, *aprint*, vb. III.

1. a face să ardă focul sau un material combustibil; a da foc unui obiect: *Matei a aprins focul când a ajuns acasă.*
2. a face sau a începe să lumineze: *Când a ajuns în tunel, minerul a aprins lanterna.*
3. *fig.* (despre oameni) a se înflăcăra, a se pasiona; a-și ieși din fire: *Colegul meu se aprinde ori de câte ori este ironizat.*

MARE², *mări*, s.f.

1. vastă întindere de apă stătătoare, adâncă și sărată, de pe suprafața pământului, care de obicei este unită cu un ocean printr-o strâmtoare: *În mare trăiesc multe specii de pești.*
2. (*fig.*) suprafață vastă, nesfârșită: *O mare de nori acoperea cerul.*
3. (*fig.*) mulțime nesfârșită: *În oraș am văzut o mare de oameni căutând cadouri pentru Sărbători.*

OMONIME

Ce sunt omonimele? Omonimele sunt definite drept cuvinte care au aceeași formă, dar sens total diferit.

Dicționarele sunt inconsecvente în înregistrarea omonimelor. Nu numai de la un dicționar la altul, ci și în interiorul aceluiași dicționar, omonimele apar fie **ca unități lexicale distincte**, numerotate cu exponent: *mare¹, mare²* etc., fie **ca o singură unitate lexicală**, dar cu mai multe sensuri diferite între ele, numerotate cu I, II, III etc. Acest lucru se întâmplă și din cauza alunecărilor semantico-lexicale care se produc; astfel, un cuvânt polisemantic poate aluneca spre unități lexicale omonime, prin pierderea legăturii dintre sensuri (specializare semantică) și chiar prin diferențiere morfologică, noile unități având forme flexionare diferite.

DE EXEMPLU:

Substantivul *ochi* apare în DEX cu următoarele sensuri: I. s.m. *fiecare dintre cele două organe ale vederii*, II. s.n. *fiecare dintre spațiile libere ale unei ferestre*, III. s.m. *compus: ochi-de-pisică = disc de sticlă sau de material plastic (montat într-o garnitură de metal) care reflectă razele de lumină proiectate asupra lui și care este folosit ca piesă de semnaleză la vehicule sau la panourile fixe de pe șosele etc.*; acestea sunt unități lexicale distincte, deoarece legătura de sens dintre ele s-a pierdut, iar formele de plural sunt diferite: I un *ochi/doi ochi* și II, III un *ochi/două ochiuri*.

Există mai multe tipuri de omonime:

I. Omonimele lexicale aparțin aceleiași clase gramaticale (părți de vorbire).

DE EXEMPLU:

broască¹ [subst.] = dispozitiv de închidere/deschidere a ușii – **broască**² [subst.] = amfibian
a absolvi¹ [vb.] = a termina un ciclu de învățământ – **a absolvi**² [vb.] = a cruța, a absolvi de o vină

La rândul lor, în funcție de gradul de echivalență/identitate formală, omonimele lexicale se împart în:

1. omonime totale (identitatea formală se păstrează în întreaga paradigmă a cuvintelor)

lamă¹, („foiță de metal ascuțită”): lamă, lame, lamei, lamelor
lamă² („mamifer”): lamă, lame, lamei, lamelor

2. omonime parțiale (identitatea se păstrează parțial în paradigma cuvintelor)

În această categorie intră substantivele cu forme diferite de plural (de exemplu: *crystal, raport, resort, arc, bandă, termen, calcul, curent, colț, dobitoc, răs, cap, fus, membru* etc.) și verbe cu formă identică de infinitiv, dar cu forme diferite în conjugare (de exemplu: *a acorda, a manifesta, a turna, a degaja, a însemna, a îndoii, a reflecta, a contracta, a concura* etc.).

bandă¹ („fâșie”): pl. benzi
bandă² („grup de răufăcători”, „gașcă”): pl. bande
raport¹ („legătură”, „relație”): pl. raporturi
raport² („comunicare scrisă sau orală”): pl. rapoarte
termen¹ („cuvânt”, „expresie”): pl. termeni
termen² („dată fixă la care se realizează ceva”): pl. termene
a turna: toarnă/turnează:

- Mara **toarnă** lichidul în recipient. („a vărsa”) vs Echipa de filmare **turnează** un serial de epocă. („a realiza”)
- Maria **manifestă** interes pentru desen. („a arăta”, „a exprima”) vs Mulțimea **manifestează** în Piața Constituției. („a protesta”)

II. Omonimele lexico-gramaticale desemnează cuvintele care au aceeași formă, dar care aparțin unor clase gramaticale diferite.

DE EXEMPLU:

- iar**: conjuncție adversativă/adverb de timp
- Maria citește, **iar**¹ mama ei gătește pentru cină. (*iar* – conjuncție coordonatoare adversativă)
 - Matei a venit **iar**² supărat la școală. (*iar* – adverb de timp, sinonim cu locuțiunea adverbială *din nou*)

capital: substantiv/adjectiv

- Firma unde lucrează tata are **capital** străin. [*capital* – subst., „finanțare”, „investiție”, „resurse”]
- Pentru înțelegerea fenomenelor, experimentul este **capital**. [*capital* – adj., „fundamental”]

O situație specială o constituie identitatea formală dintre un cuvânt-titlu și o formă flexionară a altui cuvânt, acestea fiind regăsite sub titulatura de **omoforme**.

car (subst.)/*car* (vb., indicativ, prezent, pers. I, sg.)

- Pe drumul de țară am văzut un **car**.
- Eu **car** bagajul până la mașină.

noi (pron. pers., I, pl.)/*noi* (adj., pl.)

- **Noi** ne amintim cu drag de anii de școală.
- Am primit haine **noi** pentru școală.

III. Omonimele gramaticale sau morfologice desemnează formele identice din paradigma aceluiași cuvânt.

DE EXEMPLU, verbul *a cânta* are forma *cântă* în trei contexte:

1. *El cântă la chitară.* [*cântă* – ind. prez., pers. a III-a sg.]
2. *Ei cântă în corul școlii.* [*cântă* – ind. prez., pers. a III-a, pl.]
3. **Cântă!** [*cântă* – imperativ, pers. a II-a, sg.]

Omonimia gramaticală se observă și în cazul substantivelor feminine care au forme identice la G/D, sg., și la N/Ac./D/G, pl., articulate nehotărât.

DE EXEMPLU: *casă*

Caz	Nr. sg.	Nr. pl.
N-Ac.	<i>casă</i>	<i>case</i>
G-D	<i>[unei] case</i>	<i>[unor] case</i>

IMPORTANT! Cuvintele care intră în relație de omonimie trebuie să îndeplinească simultan două criterii: se scriu și se pronunță la fel.

ATENȚIE!

Nu se subordonează regulii de mai sus cuvintele care sunt identice în ceea ce privește forma, dar se pronunță diferit și cuvintele care se pronunță la fel, dar se scriu diferit. Acestea se constituie în două clase distincte, cea a omografelor și cea a omofonelor.

Omografele sunt cuvintele care au formă identică, dar se pronunță diferit:

- copii* (subst. pl., „reproduceri”, „imitații”) – *copii* (subst. pl., „fințe în primii ani de viață”)
- mobilă* (subst., „obiect pentru amenajarea unei locuințe”) – *mobilă* (adj., „care se mișcă”)

véselă [adj., „voioasă”] – *vesélă* [subst., „totalitatea vaselor folosite la masă”]
hâină [subst., „obiect de îmbrăcăminte”] – *haină* [adj., „fără milă”, „crudă”]
fúgi [vb., indicativ, prezent, pers. a II-a, sg.] – *fugí* [vb., indicativ, perfect simplu, pers. a III-a, sg./vb., infinitiv, prezent]
óchi [subst.] – *ochí* [vb., indicativ, perfect simplu, pers. a III-a sg./vb., infinitiv, prezent] etc.

Omofonele sunt cuvintele care se pronunță la fel, dar se scriu diferit:

neam [subst.] – *ne-am* [pron. pers. și verb auxiliar, pronunțate în aceeași silabă]
miau [interjecție] – *mi-au* [pron. pers. și vb. auxiliar, pronunțate în aceeași silabă]
ia [vb., indicativ, prezent, pers. a III-a sg.] – *ea* [pron. pers.]
ele [pron. pers., I, pl.] – *iele* [subst., „fințe din mitologia românească”] etc.

PARONIME. ATRACȚIA PARONIMICĂ

Ce sunt paronimele? Paronimele sunt cuvinte care au formă asemănătoare (diferă unul sau două sunete) și sens diferit. Relația de paronimie nu este un fenomen semantic, ci un „accident” care generează greșeli de limbă (confuzia paronimică). Din acest punct de vedere, în definirea paronimiei, trebuie avute în vedere două criterii fundamentale: cel al cvasiidentității formale și cel al funcționalității. Doar aplicarea principiului asemănării formale nu este un criteriu definitoriu în recunoașterea paronimelor.

Termeni ca *masă/casă*, *nas/naș*, *mal/cal*, *chelic/chilie*, *deputat/derutat*, *purcoil/puroi*, *vacă/vată*, *car/par* etc. nu intră în relație de paronimie, deoarece sensul lor este pe deplin cunoscut și nu există riscul de a fi confunđați în comunicare.

EXEMPLE de termeni care intră în relație de paronimie:

fisă/fișă

- *Folosesc o fisă pentru a suna un prieten de la un telefon public.* („piesă metalică în formă de monedă”)
- *Profesorul mi-a înmănat o fișă.* („foaie de hârtie”)

temporal/temporar

- *La școală am învățat despre subordonata circumstanțială **temporală**.* („care indică timpul”)
- *Soluția aleasă este **temporară**.* („provizoriu”, „de scurtă durată”)

a releva/a revela

- *Exemplul dat de elev **relevă** faptul că a căutat informații suplimentare.* („a evidenția”)
- *Comportamentul colegului meu mi-a **revelat** multe necunoscute ale caracterului său.* („a dezvălui”) etc.

Paronimele aparțin, în general, aceleiași clase gramaticale:

- **substantive:** *companie/campanie, dependență/dependință, prenume/pronume, jantă/geantă, mastru/maestru, propoziție/prepoziție* etc.
- **verbe:** *a apropria/a apropia, a asculta/a ausculta, a corobora/a colabora, a gira/a gera, a emigra/a imigra, cazual/cauzal* etc.
- **adjective:** *accidental/occidental, iminent/eminent, solidar/solitar, glaciari/glacial* etc.
- **conjuncții:** *or/ori*

În relație de paronimie intră și cuvinte din clase gramaticale diferite: *anual/anuar, aliniat/alineat, floral/florar, virtuos/virtuoz, capitell/capital* etc.

Atracția paronimică. În procesul de comunicare, relațiile paronimice favorizează fenomenul lingvistic numit atracție paronimică, manifestat prin înlocuirea unui cuvânt cu paronimul său, ceea ce determină confuzie la nivelul sensului unui enunț.

DE EXEMPLU:

aliniat [adj., așezat în rând]/*alineat* [subst., rând retras într-un text pentru a marca schimbarea ideii]

- *Elevii sunt sfătuiți să lase aliniat la începutul unui paragraf.* (cuvântul *aliniat* este folosit greșit, în locul substantivului *alineat*)

sfară [fum înecăcios]/*sfoară* [frânghie]

- *Matei a dat imediat sfoară în țară aflând rezultatele de la concurs.* (cuvântul *sfoară* este folosit greșit, în locul substantivului *sfară*; expresia *a da sfară în țară* înseamnă *a da de veste, a anunța* și provine dintr-un vechi obicei de a transmite informația apropierii turcilor de granița de sud a Moldovei, aprinzând pe dealuri focuri al căror fum era vizibil în zona de nord, până la Cetatea de Scaun a Sucevei).

familiar [care este bine cunoscut]/*familial* [privitor la familie]

- *Mediul familiar este important în educația unui tânăr.* (*familiar* este folosit greșit, în locul lui *familial*)

or [conjuncție adversativă]/*ori* [conjuncție disjunctivă]

- *Ei au luat decizia de a dezerta. Ori, asta nu poate rămâne fără repercusiuni.* (*ori*, sinonim cu *sau*, este folosit greșit în locul lui *or*, sinonim cu *dar*, *însă*)

⊕ DACĂ VREI SĂ ȘTII MAI MULT...

Relația de antonimie reprezintă o sursă de expresivitate în textele literare, fiind regăsită în figuri de stil precum antiteza (Tudor Arghezi, *Morgenstimmung*: „*Eu veneam de sus, tu veneai de jos./Tu soseai din vieți, eu veneam din morți.*”), oximoronul (Mihai Eminescu, *Odă (în metru antic)*: „*Când deodată tu răsăriși în cale-mi,/Suferință tu, dureros de dulce...*”) și litota (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*: „*...și din astă pricină, răutăcioasa de Măriuca Săvucului, care, drept să vă spun, nu-mi era urâtă, făcea deseori în ciuda mea și îmi bătea din pumni poreclindu-mă Ion Torcălău...*”).

SĂ EXERSĂM!

1. Se dă textul:

Zi și noapte **vasul vibra** de pulsul **neobosit** al elicei și, deși toate zilele erau **la fel**, lui Buck îi era clar faptul că vremea se răcea treptat. În sfârșit, într-o bună dimineată, elicea **tăcu** și Narwhal fu cuprins de o **agitație** crescândă. El o simți, la fel și ceilalți câini, și știură că urmează **să se producă** o schimbare. François le puse lesele și-i aduse pe punte. La primul pas pe suprafața rece picioarele lui Buck **se scufundară** într-o materie albă, mocirloasă, asemănătoare noroiului. Sări înapoi, pufăind pe nări. Sus, o materie albă asemănătoare cădea din cer. Se scutură, dar alta continua să cadă pe el. O **mirosi** curios, apoi încercă să o guste. **Frigea** ca focul, și-n secunda următoare **dispărea**. Asta îl **uimea** peste măsură. Încercă **din nou**, dar cu același rezultat. Cei care îl priveau râdeau cu poftă, iar el se simțea **rușinat**, nici el nu știa de ce, căci era **prima** lui zăpadă.

Jack London, *Chemarea străbunilor*

- Găsește câte un sinonim contextual pentru cuvintele evidențiate.
- Scrie antonimul cuvântului format prin derivare cu prefix.
- Identifică o relație de antonimie în textul dat.
- Realizează enunțuri în care cuvintele *a tăcea*, *puls*, *a se scufunda*, *a vibra* să aibă alt înțeles decât cel din text.

2. Rescrie enunțurile de mai jos, înlocuind cuvintele subliniate cu sinonimele lor:

În unele orașe de provincie există case a căror vedere îți inspiră o melancolie egală cu aceea pe care ți-o provoacă mănăstirile cele mai întunecate, landele cele mai monotone sau ruinele cele mai triste.

Honoré de Balzac, *Eugénie Grandet*

Nu simțea nimic. Auzea în jurul ei voci, pași, chemări, dar totul surd și cenușiu, ca un fel de pastă sonoră, din care numai uneori se desprindea cu o subită claritate un clopot de tramvai sau un strigăt, pentru ca imediat să reîntre în aceeași rumoare stinsă.

Mihail Sebastian, *Accidentul*

O veșnicie să ne fi întâlnit, tot mai lesne i-ar fi scăpat lui o destăinuire decât mie o întrebare.

Mateiu Caragiale, *Craii de Curtea-Veche*

3. Indică antonimele cuvintelor subliniate, potrivite în context:

Viața și mișcarea de aici sunt atât de liniștite, încât un străin le-ar crede nelocuite, dacă n-ar întâlni, deodată, privirea ștearsă și rece a vreunei fințe nemișcate, a